

ANTTI PUUPPONEN

*Päätoimittaja**YTT, yliopistonopettaja**Jyväskylän yliopisto*

Kuntatalous ja kaamosaika

Olemme eläneet vuoden pimeintä ajanjaksoa. Valon puute väsyttää ja monet saattavat kärsiä kaamosmasennuksesta. Loppuvuoden uutisointia seurattaessa on voinut huomata, että myös monissa kunnissa on eletty hämärää ja raskasta aikaa. Eri puolilta Suomea on kuulunut huolestuneita puheenvuoroja kuntatalouden tilasta. Syksyn aikana useat kunnat ovatkin joutuneet korottamaan veroprosenttejaan, monissa on myös käynnistetty yt-neuvotteluja. Kuntatalouden ongelmien synä pidetään ainakin pitkittynyttä ja yhä toteutumattomaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta sekä uudistuneen tulorekisterin ongelmia, jonka myötä kuntien verotulot ovat viivästyneet. (HS 18.10. 2019). Tilannetta on luonnehdittu jopa historiallisen surkeaksi.

Mitä siis lääkkeeksi? Esimerkiksi pohjoiskarjalaisen Juuan kunnanjohtaja Markus Hirvonen on todennut blogissaan, että kuntien ongelmien juurisyyt ratkaistaan eduskunnasta käsin: kunnat eivät pysty ottamaan enempää lakisääteisiä tehtäviä ja tarvitsevat valtionosuutensa (Hirvonen 2019). Samoin Kuntaliiton toimitusjohtaja Minna Karhunen on väläytellyt ajatusta, että kaikilla kunnilla ei voisi jatkossa olla enää kaikkia samoja tehtäviä. Joidenkin kuntien resurssit eivät yksinkertaisesti riitä. Vaikka ehdotus on perusteltu, se voisi kuitenkin johtaa myös perustuslaillisiin ongelmiin esi-

merkiksi kansalaisten yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta (HS 12.9.2019).

Markus Hirvosen johtama Juuka on perinteinen maaseutumainen kunta. Erityinen huoli monien maaseutukuntien tilasta onkin ollut tiedossa jo pitkään. Niiden osalta ongelma on myös kehittynyt pitkän ajan kuluessa, ja se on varsin monimuotoinen. Aihetta on sivuttu vuosien varrella *Maaseudun uusi aika* -lehdessä. Ilmiön voinee yhtäältä liittää jo 1990-luvulta alkaneeseen politiikkaan, jossa on tavoiteltu yhä suurempia kuntia (ks. Katajamäki 2018, 129). Toisaalta jo lähes kymmenen vuotta sitten on uumoiltu keskittymiskehityksen heikentävän maaseutualueiden todellisia kehittymismahdollisuuksia (esim. Anttiroiko ym. 2010, 5-6). Tuomas Kuhmonen ja Irene Kuhmonen (2014, 18) ovatkin osuvasti huomauttaneet, että maaseudun kehittämisessä kaikkien poliittisten tasojen ja johtamisjärjestelmien tulisi edetä samansuuntaisesti, sillä ristiriitaiset toimenpiteet heikentävät politiikkatoimien vaikuttavuutta. Joka tapauksessa tehdyille politiikalle olisi toisenlaisiakin mahdollisuuksia. *Maaseudun uusi aika* -lehdessä on paljon puhuttu esimerkiksi paikallisuuden, paikkaperustaisuuden, paikkojen moninaisuuden ja edellytyksiä luovan politiikan puolesta (ks. esim. Katajamäki 2013; Vepsäläinen 2014; Riukulehto 2015).

Kunnat hakevat myös yrittäjyydestä ja uusista yrityksistä elinvoimatekijää, vaihtelevin tuloksin. Samalla myös yrittäjyyttä voidaan tarkastella paikkaperustaisesti. Paikkaperustaisen kehittämisen käsitteellä tarkoitetaan paikallisten resurssien, toimintamahdollisuuksien ja voimavarojen hyödyntämistä sekä toisaalta myös esteiden huomioimista (Lehtonen 2015; Luoto & Virkkala 2017). Siihen liittyy yhteinen, tavoitteellinen ja omaehtoinen tekeminen, joka liittyy paitsi paikkaan myös sen ulkopuolisiin toimijoihin, jotka ovat mukana kehittämässä kumppanuuksien ja verkostojen kautta (Luoto 2013; Luoto & Virkkala 2017). Tässä numerossa osallistutaan tähän keskusteluun. Lehdessä on tällä kertaa yksi vertaisarvioitu artikkeli, jonka kirjoittajat **Päivi Kujala, Ilkka Luoto ja Seija Virkkala** tarkastelevat paikkaperustaista kehittämistä juuri yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta. Kirjoittajien mukaan enemmän paikkaperustaisuuteen pohjautuva hallinto voisi edistää esimerkiksi yritystukien tarkoituksenmukaisempaa kohdistumista ja tehokkuutta. Sitä kautta tuilla olisi epäilemättä myös vaikutuksia monen maaseutukunnan elinvoimaan.

Myös **Maija Halosen** aiemmin tänä syksynä hyväksytty väitöskirja sivusi aihetta, ja väitöksen lektio on mukana tässä numerossa. Halosen mukaan suuret yhteiskunnalliset ja talouden muutokset ovat vaatineet syrjäseutujen alueilta jatkuvaa uudistumiskykyä. Alueiden ulkoinen muutospaine saa aikaan entistä enemmän muutospainetta myös sisäisissä tekijöissä. Samantapainen mekanismi on helppo tunnistaa myös ajankohtaisesta kuntakeskustelusta.

Elokuun maaseutututkijatapaamisessa palkittiin vuoden maaseutugraduna **Nelli Eerikäisen** gradu-tutkielma, joka niin ikään käsitteli paikkaperustaista kehittämistä. Juttu Eerikäisen gradusta on myös mukana tässä numerossa.

Lehti sisältää myös **Pekka Salmen ja Kenneth Nordbergin** katsauksen, joka käsittelee rannikko-seutujen kalastuselinkeinoon asemaa yhteiskunnallisissa muutospaineissa ja erityisesti siihen liittyvää merimetsokiistaa. Lisäksi lehdessä on kirja-arvio Elina Hiltusen teoksesta *Tulossa huomenna – Miten megatrendit muokkaavat tulevaisuuttamme*. Mukana on myös kaksi raporttia ajankohtaisista

tapahtumista: Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seuran syyskollokvion ruokapolitiikan työryhmästä ja Maaseudun uusi aika-yhdistyksen syyskokouksesta.

Maaseutututkimuksessa tehdään siis työtä, jolle on selkeää tarvetta, kun halutaan edistää kuntien tilannetta ja maaseudun elinvoimaa, ainakin pitkällä aikavälillä. Ongelmat ovat kuitenkin nyt ilmeisen akuutteja, ja nopeita ratkaisuja on vaikea löytää. Hankaluus lienee myös siinä, että ratkaisut ovat joka kunnan kohdalla yksilöllisiä, eikä oikeaa toimintamallia voi suoraan jäljitellä joltain toiselta kunnalta. Kuntien onkin löydettävä juuri se itselle sopiva tapa toimia. Nyt käsillä olevilla pimeimmillä hetkillä tulevaisuus tietysti pelottaa ja ratkaisuja on vaikea nähdä selkeästi.

Asia on helppo tunnistaa myös yksilötasolla tehtävistä valinnoista. Edesmennyt kirjailija ja sosiaalietiikan asiantuntija Martti Lindqvist (1995, 201) onkin osuvasti todennut:

Vuosikierrossa valon ja pimeyden raja on koskettava kohta, koska siinä toivo ja epätoivo, elämä ja kuolema, hipaisevat toisiaan. Saman mielikuvan voi tavoittaa tähän vuodenaikaan myös joka päivä aamuhämärän hitaasti valjetessa tai alkuillan salaperäisessä sinisessä hetkessä. Siinä kohdassa luontokin ikään kuin pidättelee henkeään.

Ainakin itse havaitseen tämän tietynlaisen vuodenaikaan liittyvän odotuksen tunteen. Odotus – jonka toteutumisesta ei etukäteen tiedä – saattaa johtaa joko yhä synkempään pimeyteen tai sitten kohti valoisampia hetkiä. Lapsillehan se tarkoittaa tähän aikaan usein joulun odotusta. Kuntatalouden kannalta monet toivovat nyt myös jonkinlaista joululahjaa – tai ainakin parempaa seuraavaa vuotta. Silti siinäkin piilee pettymyksen mahdollisuus, vaikka kunnan tulevan vuoden talousarviotyötä olisi tehty miten huolellisesti.

Joka tapauksessa raskaan ja pimeän syksyn jälkeen lähes kaikki toivovat valoisampia aikoja muutenkin. Joulukuun 22. päivän jälkeen päivä alkaa jälleen pitenemään. Ainakin valon määrä kasvaa, se on varmaa. Sitä kohti siis.

Päätoimittajan kauteni päättyy vuoden lopussa, ja tämä jää viimeiseksi toimittamakseni numeroksi, ainakin toistaiseksi. Yhdistyksen hallituksen kanssa sovittiin alkuvuodesta 2018, että toimitan lehteä vuoden 2019 loppuun, joten mielsin toimenkuvani alun perinkin eräänlaiseksi siirtymäkauden päätoimittajaksi. *Maaseudun uusi aika*-lehti on avannut itselleni monia uusia näkökulmia maaseutututkimukseen ja maaseudun kehittämiseen. Parasta on kuitenkin ihmiset, joiden kanssa lehteä tehdään: tärkeänä apuna ovat olleet toimitussihteeri Petja Kauppi, yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja Kaisu Kumpulainen sekä muu hallituksen väki, juttujen kirjoittajat, arvioitsijat, toimitusneuvosto ja monet muut yhteistyökump-

panit. Kiitos kaikille antoisasta vajaan kahdesta vuodesta.

Samalla toivotan tervetulleeksi seuraavan päätoimittajan, tutkimusjohtaja, HT Torsti Hyyryläisen Helsingin yliopiston Ruralia-instituutista. Uusi päätoimittaja ei kuitenkaan varsinaisesti esitelyjä kaipaa: Hyyryläinen on pitkän linjan maaseutututkija ja toiminut lehden päätoimittajana aiemminkin, vuosina 1998–2000. Hänellä on myös hienoja uusia ideoita lehden kehittämiseksi, joita Kaisu Kumpulainen avaa yhdistyksen syyskokouksesta kirjoittamansa jutun yhteydessä seuraavalla sivulla.

Toivotan lehden lukijoille rauhallista joulua sekä hyvää ja valoisaa uutta vuotta 2020.

Kirjallisuus

Anttiroiko, Ari-Veikko, Kallio, Olavi, Siitonen, Pentti & Valkama, Pekka 2010. Maaseutukunnat osaamiskeskittymien innovatiivisina kehittäjinä. *Maaseudun uusi aika* 18 (2), 5–20.

HS 2019. Helsingin Sanomat: Kuntien tehtävien eriyttämistä on syytä selvittää, mutta se ei tarjoa pikaratkaisua ajankohtaisiin ongelmiin <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006236519.html> (Viitattu 29.11.2019)

HS 2019. Helsingin Sanomat: Kuntien tiukka taloustilanne johti yt-neuvotteluiden sumaan kunnissa ja kuntayhtymissä: Irtisanomisten lisäksi edessä on laajoja lomautuksia. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006277686.html> (Viitattu 29.11.2019)

Hirvonen, Markus 2019. Onko Rahhoo vai ei? Blogi-kirjoitus. <https://www.juuka.fi/kunnanjohtajan-blogi/?blog=showComment&messageID=67> (Viitattu 29.11.2019).

Katajamäki, Hannu 2013. Kuntauudistus ja lähidemokratia. *Maaseudun uusi aika* 21 (2–3), 104–111.

Katajamäki, Hannu 2018. Maaseutututkijan tie. *Maaseudun uusi aika* 26 (2–3), 121–132.

Kuhmonen, Tuomas & Kuhmonen, Irene 2015. Maaseutualueiden vaihtoehdot tulevaisuudet. *Maaseudun uusi aika* 23 (2), 5–23.

Lehtonen, Olli 2015. Paikkaperustaisen aluekehittämisen indeksi. Askelia kohti erilaistavaa aluekehittämistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (1), 19–34.

Lindqvist, Martti 1995. *Mieli vai tarkoitus*. Otava, Helsinki.

Luoto, Ilkka 2013. Paikan henki ja paikkaperustainen ajattelu. Teoksessa Luoto, Ilkka, Katajamäki, Hannu ja Lundström, Niklas (toim.) *Oppiva alue, menestyvä alue: juhla kirja professori Seija Virkkalan 60-vuotispäiväksi*. Vaasan yliopisto, *Acta Wasaensia* 275, *Aluetiede* 12, 81–91.

Luoto, Ilkka & Virkkala, Seija 2017. Paikkaperustainen aluekehittäminen strategisena ohjenuorana. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja 2/2017. Työ- ja elinkeinoministeriö, Yritys- ja alueosasto.

Riukulehto, Sulevi 2015. Taakasta voimavaraksi. Vanhat rakennukset ovat maaseudun vetovoimatekijä. *Maaseudun uusi aika* 23 (3), 3–4.

Vepsäläinen, Mia 2014. Paikallisuus maaseutupolitiikan ja maaseudun kehittämisen voimavarana. *Maaseudun uusi aika* 22 (3), 3–4.